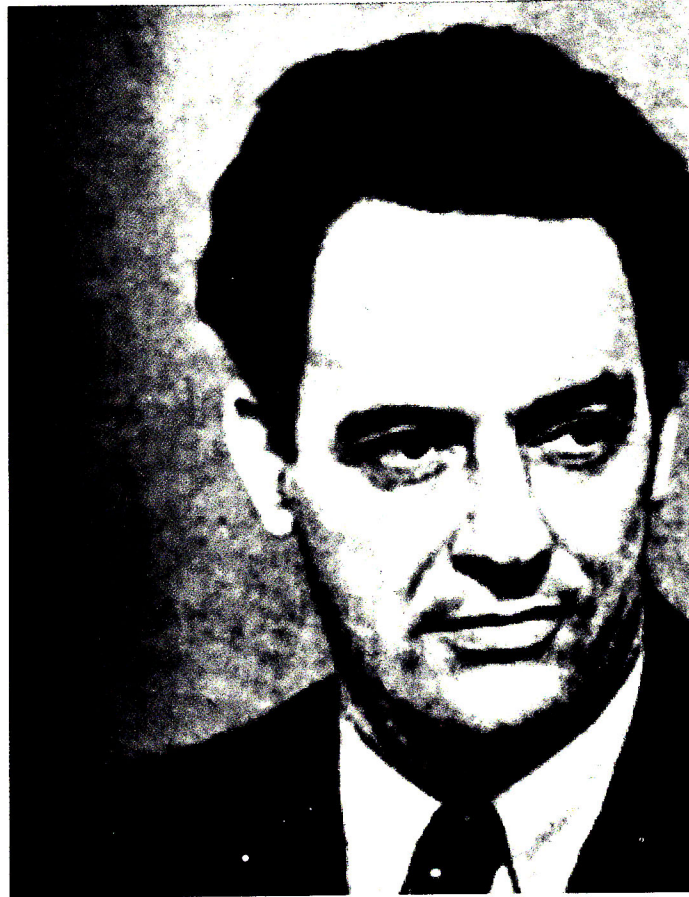

NUR HEYKƏLİ

Heykəltəraş **Fuad Əbdürrəhmanov** 1915-ci ildə Şəkidə, dövlət qulluqçusu Həsən Cəfər oğlu Əbdürrəhmanovun ailəsində anadan olub. 1929-cu ildə o, ailəsi ilə birlikdə əvvəl Yevlaxa, sonra da Bakıya köç elədi. Həmin illər Fuad Əbdürrəhmanovun sənətə gəliş dövrünə düşür. Belə ki, gənc Fuad 1929-cu ildən Bakı Rəssamlıq Texnikumunda heykəltəraşlıq ixtisası üzrə təhsil almağa başlayır. Tələbə çağından təsviri sənət sərgilərində öz əsərləri ilə iştirak edən Fuad ustad müəllimlərin və sənətsevərlərin diqqətini özünə çəkir.

Həmin dövrdə ölkənin mədəni həyatında kifayət qədər əks-səda doğuran tədbirlərdən biri - 1934-cü ildə dahi İran şairi Firdovsinin minilliyinə həsr olunmuş sərgi və elmi konfransın keçirilməsi oldu. Həmin sərgidə gənc heykəltəraş Fuad Əbdürrəhmanov özünün ilk müstəqil əsəri ilə iştirak etdi. «**Oxatan**» adlanan həmin kompozisiyada Firdovsinin «Şahnamə» əsərinin

qəhrəmanı olan Rüstəm Zal düşməni oxladığı vəziyyətdə görürük. Heykəltəraşın bu erkən əsərində hələ bərkiməmiş tələbə işinə xas olan xüsusiyyətlər görünməkdədir. Belə ki, döyüşünün hərəkətində və qamətində bəzi ayrıntılar daha sərrast işlənmişdi.

Rəssamlıq texnikumunu 1935-ci ildə uğurla bitirən gənc heykəltəraş ixtisasını artırmaq məqsədi ilə İ.Y.Repin adına Leningrad Boyakarlıq, Heykəltəraşlıq və Memarlıq Akademiyasının heykəltəraşlıq fakültəsinə daxil olur. 1940-cı ildə həmin Akademiyanı bitirən heykəltəraş yaradıcılığının erkən mərhələsində artıq parlaq istedadla malik olduğunu sübuta yetirmək əzmi ilə diqqəti cəlb edir. Bu istedadın bünövrəsi hələ tələbəlik illərində onun müəllimləri, görkəmli tişə ustaları M.Manizer və

V.Sinayski tərəfindən qoyulmuşdu. Təsviri sənət sərgilərində özünün kiçik plastik kompozisiyalarını nümayiş etdirən →

Fuad tədricən mütəxəssislərin diqqətini cəlb etməd ydi. Tiş  sənətinin müxtəlif bədii-texniki x susiy tl rini m nimse-miř gənc Fuad  bd rr hmanov eyni zamanda cürbəcür heyk lt rařlıq materialarında (gil, dař, mərmər, tunc və s.) da obrazların plastikliyinə artıq yiyələnmək  zr ydi...

Bařqa s zl  desək, beləliklə, artıq 30-cu illərdən  z  b ri Fuad  bd rr hmanov iste-

dadlı bir gənc heyk lt rař kimi özünün müstəqil mövzulu əsərlərini müxtəlif sərgilərdə s n tsev rl rin diqqətini cəlb edərək sənət  l mind   z yolunu arayıb axtarmaqdaydı...

...Leninqradda təhsilini bitirərək Bakıya qayıdan heyk lt rař, yaradıcılığının erkən mərhələsində dəzgah heyk lt rařlığına, xüsusilə də portret janrına üstünlük verirdi. Qeyd etmək yerinə d ř r ki, həmin dövr heyk lt rařlığında monumentallıqdan sonra  n populyar janr – portret idi. Gənc Sovetlər ölkəsində ictimai nüfuzu olan,

Üzeyir bəy Hacıbəylinin, əsasən, «b st» formasında iřl nmiř portretləri gənc heyk lt rařın dərin psixoloji obrazlar yaratmaq qabiliyyətini sübuta yetirm d ydi...

Reallığa söykənən bu portretlər gənc heyk lt rař Fuad  bd rr hmanovda xüsusilə plastik d ř nc nin v   z n  məxsus üslubun olduğunu hələki sübuta yetirmirdi. G cd n hazırlanmıř v  tunclama ilə tamamlanmıř həmin əsərlərdə müəllifi yalnız portretin realizmi maraqlandırırdı. Portret cizgilərinin obyektivliyi baxımından bitkin hesab olunan həmin əsərlərdə Fuadın  z «baxıř bucağı», üslubu, d st-xətti və bunlardan irəli gələn obraz

xalqın rəğbətini qazanmıř ger ek və tarixi ř xsiyy tl rin obrazı yapılaraq, onların cəmiyyətdəki mövqeyi və rolu təbliğ edilirdi. Onu deyək ki, dövlət ideolojisinin bu mühüm istiqaməti heyk lt rařların yaradıcılığı  c n geniř  f ql r a   m a d ı . . . F.  bd rr hmanovun 30-cu illərin ortalarında yaratdığı portretlərdə Azərbaycanın görkəmli mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin, əmək q h-r manlarının obrazları  z əksini tapırdı. Mirzə Fətəli Axundzadənin, Asəf Zeynallının,  bd r-r him bəy Haqverdiyevin,

özünəməxsusluğu hələki qabarıq deyildi. Akademik heykəltəraşlığın tələblərinə bütünlüklə cavab verən həmin portretlərdə bədii ifadə tərzii hələ zəif idi.

«Büst» xarakterli portretlərin ardınca heykəltəraş görkəmli aktyor Hüseyn Ərəblinskiyin daha iki formatda mürəkkəb kompozisiyalı portret obrazını yaratmış oldu. Həmin portretlərdə rolunu özündə yaşadan, «daxilində məşq edən» aktyor obrazı görünür. Fərqli kompozisiya və obraz axtarışları aparan heykəltəraş müqtədir aktyor Hüseyn Ərəblinskiyin dərin

düşüncələrə dalmış sənətkar obrazını yarada bilmişdi. Bu əsər özünün ölçüsü, kompozisiya quruluşu və yaradıcı həllinə görə artıq Fuad Əbdürrəhmanovda monumental heykəl yaratmaq sahəsində istedadın və həvəsin formalaşmağından xəbər verirdi. Gənc sənətkarlarda bu həvəsin reallaşmasına zəmin yaradan sözsüz ki, SSRİ-nin ən mötəbər sənət təmayüllü ali məktəbində aldığı yüksək peşəkar təhsil özünü biruzə verirdi.

Fuad Əbdürrəhmanov hələ tələbə vaxtından Azərbaycanda

gedən ictimai quruculuq və bədii yaradıcılıq proseslərinin fəal iştirakçısı idi. Həmin illərin ən yüksək ictimai rezonansına səbəb olan

və mühüm mədəni hadisələrdən biri də Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin 800 illik yubileyi ilə bağlı görülməli tədbirlər mərhələsiydi. Tikilməkdə olan Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat Muzeyi öz adına layiq olmaqla yanaşı, bütövlükdə Azərbaycan ədəbiyyatının «panteon»u kimi tərtib olunmalıydı.

Onu da deyə bilərik ki, Fuad Əbdürrəhmanovun monumental heykəltəraşlıq sahəsində yaradıcılığı hələ ikinci dünya müharibəsi illərindən başlamışdı. Nizami Gəncəvinin yubileyinə hazırlıq çərçivəsində də şairin heykəlini yaratmaq barədə elan olunmuş müsabiqəyə Azərbaycanın demək olar ki, bütün sənətkarları cəlb edilmişdi. Həmin müsabiqənin fəal iştirakçılarından biri isə heykəltəraş Fuad Əbdürrəhmanov idi.

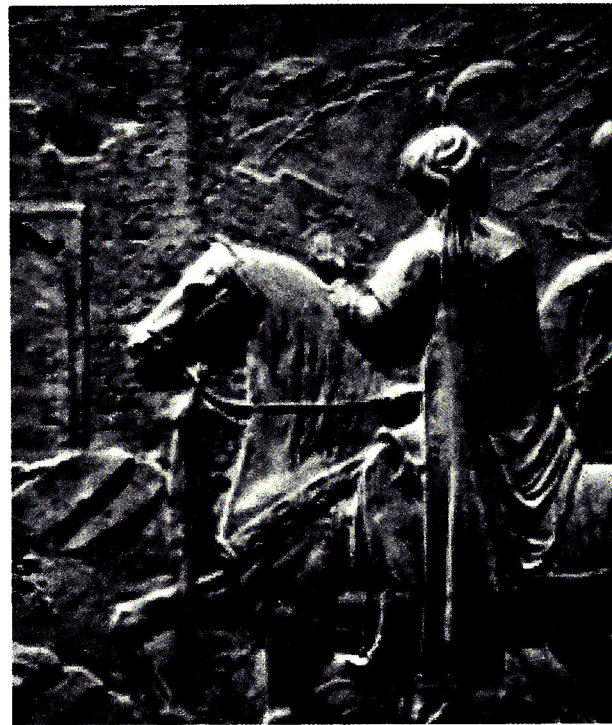
Nizami Gəncəvinin monumental heykəl obrazının axtarışları də şairin ədəbi irsinin xüsusi diqqət və qayğı ilə öyrənilməsi və tədqiqi ilə müşayiət olunurdu. Bu gərgin əmək

istedad və özünə-məxsus yaradıcılıq axtarıları nəticəsində ərsəyə gətirilmiş obraz müsabiqənin münsiflər heyəti tərəfindən yüksək qiymətləndirilmiş və memarlar Sadıq Dadaşovla Mikayıl Üseynovun birlikdə iştirakilə bu abidənin Gəncə şəhərində ucaldılması nəzərdə tutulmuşdu. Və bu fikir həyata keçirildi.

Belə ki, Nizami Gəncəvinin bu abidəsinin 1947-ci ildə Gəncə şəhərində tənənəli şəkildə açılışı oldu və əlamətdar hadisə bu qısa müddət ərzində ictimaiyyətin həqiqi rəğbətini qazandı. Həmin abidəyə görə heykəltəraş Fuad Əbdürrəhmanov dövlət tərəfindən o dövrün ən ali mükafatı sayılan Stalin mükafatına layiq görüldü.

Nizami Gəncəvinin heykəl obrazının uğurlu olması və əhali tərəfindən rəğbətlə qarşılanması Bakıda ucaldılacaq Nizami Gəncəvi abidəsinin əsas simasını müəyyən etdi. Ölçülərinə görə daha möhtəşəm olmağı nəzərdə tutulan Nizami heykəli üzərində qızgın iş ləngimədən davam etdirildi. Müsabiqənin şərtlərinə görə Nizami Gəncəvinin həmin abidəsi şairin adını daşıyan muzeyin qarşısındakı meydanda qoyulmaqla yanaşı, vahid memarlıq

Üseynovla birlikdə işləmiş heykəltəraş, Nizami Gəncəvi obrazı üzərində daha ciddi-cəhdlə çalışmağa başladı...

Fuad Əbdürrəhmanovun yaratdığı Nizami Gəncəvi obrazı ömrünün bir anını yaşayan sadə şəxs kimi deyil, dahi şair və mütəfəkkiri yaxından tanıtmaqla yanaşı, həm də böyük bir insan haqqında təsəvvür yaradır. Plastik keyfiyyətlərinə görə bu heykəl 1940-cı illərin ən uğurlu monumental abidəsi sayılmaqla, Azərbaycan heykəltəraşlığının gələcək taleyinə əsaslı şəkildə təsir göstərmiş oldu. Heykəl kompozisiyasının dürüstlüyü, obrazın mütənasibliyi, hərəkətin «gizli» ritmi və, nəhayət, portretin şair haqqında təsəvvürü tam şəkildə əks etdirməsi abidənin ümummilli rəmzə çevrilməsini təmin etdi...

ansamblını nəzərə çatdırmalı və onu tamamlamalı idi.

Müsabiqədə iştirak edən 60-a yaxın müəllifin layihələri sırasında Fuad Əbdürrəhmanovun təklif etdiyi heykəl layihəsi qalib gəldi və heykəlin tamamlanmış variantının hazırlanması heykəltəraşın özünə tapşırıldı. Odur ki, layihəni Azərbaycanın görkəmli memarı Mikayıl

Abidə, sanki bir anlığa ayaq saxlayaraq fikir dəryasına qərq olmuş böyük şairin, müdrik filosofun obrazını sadə, lakonik ancaq ifadəli cizgilərlə nəzərə çatdırır. Abidənin plastik həlli də bitkin və kamil siluet formalaşdırır. Postamentin aşağı hissəsində dahi şairin «Xəmsə»sindən süjetləri əks etdirən tunc barelyeflər yerləşdirilib.

Dövlət mükafatına layiq görülən heykəlin rəsmi açılışı 1949-cu ildə, müharibə qurtarandan sonra baş tutdu. Hündürlüyü 6 metrə çatan tunc heykəl qırmızı mərmərdən hazırlanmış postamentə bərkidilib və şəhərin ən gözəl meydanlarından birini – Nizami meydanını bəzəməkdədir. Ədəbiyyat muzeyi ilə birlikdə vahid memarlıq kompleksi təşkil edən bu heykəl dövrün ən uğurlu monumental abidəsi kimi Azərbaycan incəsənət tarixində öz yerini əbədi olaraq tutmaqdadır.

Fuad Əbdürrəhmanovun yaratdığı Nizami Gəncəvi heykəli Azərbaycan monumental heykəltəraşlığının gələcək inkişaf istiqamətini bu inkişafın ana xəttini müəyyən etdi. Bundan sonra tarixi şəxsiyyətlərin obrazını yaradacaq bütün müəlliflər üçün Fuad Əbdürrəhmanovun Nizami Gəncəvi heykəli örnək və meyar rolunu oynamış oldu. Fuad Əbdürrəhmanovun yaratdığı dahi şair, humanist və mütəfək-

Müsəlman Şərqinin klassik sənət incilərini, poeziyasını və elmini öyrənən Fuad Əbdürrəhmanovun şəxsində hər bir heykəltəraş istər-istəməz tədqiqatçı-alimə çevrilmiş oldu.

kir obrazı Azərbaycan xalqının tarixən ən yüksək qiymətləndirdiyi, uca tutduğu sadəlik, əyilməzlik, müdriklik kimi xüsusiyyətləri daha da qabartmış oldu...

...Nizami Gəncəvinin abidəsi üzərində yaradıcılıq prosesi zamanı uzunmüddətli axtarışlar, hətta kəşflərin özü belə heykəltəraş Fuad Əbdürrəhmanovun və eləcə gələcək fırça-tişə ustalarının maraq dairəsini müəyyənləşdirib, genəltmiş oldu, həm də orta əsrlərin dahi şair və filosoflarının obrazlarına marağı bir qədər də artırdı. Fuad Əbdürrəhmanovun yaradıcılıq yolu onun sənət irsi üçün mühüm olmaqla yanaşı, sənət ustalarımızın tarixə, orta əsrlər poeziyasına, miniatürə, xalçaçılıq və dekorativ sənətin zənginliyinə daha dərinə nüfuz etməsinə birə-beş təkən verdi.

Hörmətli "Qobustan"! Mən ədəbiyyatı da, rəssamlığı da çox sevirəm. Ana dilimizdə, həm də rus dilində sənətkarlar, xüsusilə rəssamlar haqqında yazılan bütün kitabları demək olar ki, oxumuşam. O kitabların çoxusu, bəlkə də elə hamısı rus dilindədir. Rus dilinə də ingilis, fransız, italyan, ümumiyyətlə başqa dillərdən tərcümədir. Leonardo Da Vinçi, Mikelancelo, Rafael, Modilyani, Levitan, Repinə həsr edilmiş kitablar bu seriyadandır. Xüsusilə, Van Qoq barədə yazılan kitab daha maraqlıdır. Van Qoqun taleyi, onun yoxsulluq, az qala səfalət içində keçən həyatı, qardaşı Teo ilə münasibətləri, ölümü barədə həqiqətlər mənə son dərəcə sarsıtdı. Demə, sonralar məşhur olan rəssam və heykəltəraşların ömrü, heç də şan-şöhrət içində keçməmişdir...

Azərbaycanımızın dahi şairi Nizami Gəncəvinin yaradıcılığı, şəxsiyyəti barədə keçən il daha çox oxudum. Mən həqiqətən fəxr edirəm ki, dahi Nizamini yetişdirən bir xalqın övladıyam.

Nizaminin hər bir əsəri həqiqətən dahiyənədir. Belə fantaziyaya malik şairə o dövrdə, elə sonrakı əsrlərdə də rast gəlməzsən. Nizami yaşayıb-yaradan zamanda, elə sonrakı əsrlərdə də, xalqların çoxunda ədəbiyyat bəsit səviyyədə olub, şifahi ədəbiyyatdan irəli getməyib. "Sirlər xəzinəsi", "Yeddi gözəl" kimi fantastik sədevrləri o dövrdə kimdə taparsan?..

Hörmətli "Qobustan"! Mənim də rəssamlığa çox həvəsim olduğuna görə, mən də həvəsə düşdüm və "Sirlər xəzinəsi"ndəki bayquşları rəsmə gətirdim. Əgər lazım bilsəniz, gerisini demirəm... Hər halda özünüz bilərsiniz...

Hörmətlə - Quliyev Ələkbər Vüqar oğlu
IX sinif şagirdi

